

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů je opět ve hře

Zdroj: shutterstock.com

I přes to, že lhůta pro transpozici Směrnice na ochranu oznamovatelů[1] uplynula již dne 17. prosince 2021 transpoziční zákon dosud nebyl Českou republikou přijat. Návrh zákona na ochranu oznamovatelů se sice již dříve Poslaneckou sněmovnou mihl, před skončením minulého volebního období se ale nestihl projednat, a tak byl „projekt whistleblowing“ našimi legislativci až donedávna odložen. Nyní opět probíhají práce na staronovém vládním návrhu zákona.[2]

Oproti předchozímu návrhu ten současný poměrně zásadním způsobem mění okruhy povinných subjektů, a to jak v soukromém, tak veřejném sektoru. Obecně se dá říct, že současný návrh zákona se více přibližuje svému evropskému předobrazu.

V tomto článku se zaměříme na ty nejvýznamnější změny aktuálního návrhu zákona na ochranu oznamovatelů.

Jak se nový návrh zákona dotkne obcí, příspěvkových organizací a soukromých zaměstnavatelů?

Změny navržené v chystaném vládním návrhu se citelně dotýkají právě obcí. Předchozí znění návrhu zákona o ochraně oznamovatelů stanovovalo výjimku z povinnosti zavádět vnitřní oznamovací systémy pro obce s méně než 5 000 obyvateli, pokud by se nejednalo o obec s rozšířenou působností. Nově návrh zákona stanoví, že povinnost zavést vnitřní oznamovací systémy nedopadá na obce s méně než 10 000 obyvateli. Tím se návrh tuzemského zákona více přibližuje Směrnici, která obsahuje obdobnou úpravu.

Taktéž byla obcím po vzoru Směrnice dána možnost sdílet mezi sebou oznamovací systém. Naopak veřejní zadavatelé s maximálně 249 zaměstnanci nově vnitřní oznamovací systém sdílet nemohou.

K rozvolnění došlo i pro příspěvkové organizace územních samosprávných celků zaměstnávající v rozhodném čtvrtletí méně než 50 zaměstnanců, neboť právě tato hranice bude nově rozhodná pro určení, zda je organizace povinna zřídit a provozovat vnitřní oznamovací systém či nikoliv.

Hranice 50 zaměstnanců bude důležitá i pro soukromoprávní zaměstnavatele. **Zaměstnavatelé s nejméně 50 zaměstnanci budou povinni vnitřní oznamovací systémy zavádět.** Předchozím návrhem zákona stanovená hranice 25 zaměstnanců se tak zvyšuje na 50, čímž je úprava uvedená v návrhu opět více eurokonformní.[3] Toto řešení se také jeví více souladné s článkem 8 odst. 7 Směrnice. Ten sice dává možnost členským státům vyžadovat zavedení oznamovacích systémů i od subjektů s méně než 50 zaměstnanci, avšak pouze na základě posouzení povahy rizik spojených s povahou činnosti příslušných subjektů. Stanovení paušálně nižší hranice počtu zaměstnanců bez bližšího odůvodnění by tak dle našeho názoru bylo v rozporu s uvedeným článkem Směrnice, jehož smyslem je ochrana „menších“ zaměstnavatelů před bezdůvodnou administrativní zátěží.

Pro úplnost dodáváme, že povinnost zavádět vnitřní oznamovací systém dle novelizovaného návrhu zákona nebudou mít osoby oprávněné poskytovat či zprostředkovat spotřebitelský úvěr. Tato povinnost naopak dopadne na vázané zástupce dle zákona o spotřebitelském úvěru.

Jaké změny doznal postup při oznamování?

Kromě úpravy povinných subjektů doznala změn i úprava týkající se postupu při oznamování, a to jak z hlediska formálního, tak především obsahového.

Dle našeho názoru nejdůležitější změnou v této oblasti je vyloučení přestupkových jednání z působnosti zákona. Dřívější návrh zákona totiž oznámení definoval jako „*oznámení fyzické osoby obsahující informace o možném protiprávním jednání, které má znaky trestného činu nebo přestupku nebo porušuje právní předpis nebo předpis Evropské unie*“. Nyní jednání mající znaky přestupku z dané definice vypadlo. Předmětná definice má dle našeho mínění více úskalí; hlavním z nich je to, že příslušné osoby, které budou povinny oznámení posuzovat, budou muset legitimně hodnotit mnohdy tenkou hranici mezi jednáním postihnutelným dle správních a trestních předpisů. Nutno podotknout, že ani důkladné a déle trvající posuzování jednání nasvědčujícího tomu, že byl spáchán trestný čin, orgány činnými v trestním řízení, není zárukou, že OČTŘ, které mají s takovým posuzováním bohatou zkušenost, vždy spolehlivě odliší, jaké jednání je trestným činem a jaké přestupkem. Nyní je toto břemeno kladeno na osoby, které ze zákona nemusí mít – a ani mnohdy nebudou mít – právní vzdělání. Proto alespoň toto dílčí ulehčení povinností příslušných osob vnímáme pozitivně.

Oproti předchozímu návrhu zákona budou též nově aprobována i anonymně přijatá oznámení, přičemž v souladu se Směrnicí musí být zachována ochrana před odvetnými opatřeními i v případě anonymních oznámení.^[4] Pro aktivaci relevantní ochrany však musí dodatečně vyjít najevo totožnost dříve anonymního oznamovatele. Anonymních oznámení nebude možné podat u Ministerstva spravedlnosti.^[5]

Po vzoru Směrnice bude lhůta pro posouzení oznámení a písemné vyrozumění oznamovatele o jeho výsledcích činit 3 měsíce namísto předchozích 30 dnů.

Dále došlo k drobné změně úpravy ústně podaných oznámení. O těch se bude primárně pořizovat záznam, jehož smyslem bude věrně zachytit podstatu ústního oznámení. Dříve preferovanou zvukovou nahrávku oznámení bude, dle návrhu zákona, možné pořídit pouze se souhlasem oznamovatele.

Co z toho plyne?

Jak jsme představili v tomto článku, změn oproti původnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů není málo. Podoba zákona se samozřejmě může dále měnit v průběhu legislativního procesu. Hlavní kontury právní úpravy jsou nicméně dle našeho názoru poměrně jasné.

Proto doporučujeme všem osobám a institucím, na něž daná úprava dopadá, aby přípravu na whistleblowing nebrali na lehkou váhu a pokud tak ještě neučinili, začali se na něj připravovat. Bude totiž nutné správně nastavit vnitřní procesy, přijmout relevantní vnitřní dokumentaci, vyškolit zaměstnance i příslušné osoby, vhodné osoby odpovědné za přijímání oznámení jmenovat a v neposlední řadě zavést efektivní vnitřní oznamovací systém.

Upozorňujeme, že návrhem předvídané datum účinnosti zákona je 1. července 2023, což je s ohledem na množství povinností a nutných opatření za rohem.

Mgr. Veronika Kořínková, LL.M.,
advokát

Mgr. Martin Koudela,
advokátní koncipient